

ZAMBINELLA – NHÂN VẬT KỶ ẢO TRONG TRUYỆN NGẮN SARRASINE CỦA HONORÉ DE BALZAC

Lương Thị Hồng Gấm¹

Tóm tắt: *Sarrasine* được xem là một trong những truyện ngắn kỳ lạ nhất của H. de Balzac. Yếu tố quan trọng làm nên sự kỳ lạ ấy phải kể đến chính là cái kỳ ảo, được thể hiện trên nhiều phương diện, trong đó, Zambinella được xem là một nhân vật kỳ ảo tiêu biểu. Các khía cạnh làm nổi bật tính chất kỳ ảo ở Zambinella bao gồm: xuất trình bí ẩn, vẻ đẹp và tài năng vượt thoát sự tầm thường cùng những motif kỳ ảo gắn liền với nhân vật. Việc xây dựng thành công hình tượng nhân vật kỳ ảo Zambinella đã góp một phần quan trọng làm nên sức hấp dẫn và thành công cho tác phẩm.

Từ khóa: *Zambinella, nhân vật, kỳ ảo, Sarrasine, Honoré de Balzac*

1. MỞ ĐẦU

“Cái kỳ ảo” xuất hiện trong văn chương kim cổ đông tây từ xưa tới nay vốn chẳng phải điều gì xa lạ. Theo *Từ điển tiếng Việt*: “kỳ nghĩa là lạ đến mức làm người ta phải ngạc nhiên, còn ảo có nghĩa là giống như thật, nhưng nó lại không có thật. Như vậy, “kỳ ảo” chính là kỳ lạ, tựa như không có thật mà chỉ có trong tưởng tượng” [3, tr.518]. Cái kỳ ảo trở thành một phương tiện nghệ thuật, lôi cuốn sự quan tâm đặc biệt không chỉ giới sáng tác mà cả giới nghiên cứu và phê bình trên thế giới.

Thuật ngữ “cái kỳ ảo” (tiếng Anh: “Fantastic”; tiếng Pháp: “Le Fantastique”) hiện diện trong nhiều từ điển chuyên ngành trên thế giới như các từ điển về giải nghĩa của Pháp, từ điển về thuật ngữ văn học của Rumani, từ điển Pháp – Việt của các soạn giả khác nhau... Đã có nhiều khái niệm được đưa ra, song tựu trung, có thể xác định nội hàm của cái kỳ ảo như sau: “Cái kỳ ảo là một phạm trù tư duy nghệ thuật, nó được tạo ra nhờ trí tưởng tượng và được biểu hiện bằng các yếu tố siêu nhiên, khác lạ, phi thường, độc đáo... Nó có mặt trong văn học dân gian, văn học viết qua các thời đại. Nó tồn tại trên thực tế - ảo, và tồn tại độc lập, không hòa tan vào các dạng thức khác của trí tưởng tượng” [2, tr.11]. Như vậy, quan niệm cùng những biểu hiện phong phú của cái kỳ ảo đã góp phần mở ra rất nhiều hướng khai phá, tìm tòi yếu tố kỳ ảo trong văn học. Cũng nhờ cái kỳ ảo mà không ít nhà văn làm nên thành công và sắc thái riêng trong sáng tác của mình. Không phải ngẫu nhiên khi viết về *Cái kỳ ảo trong tác phẩm Balzac*, Lê Nguyên Cẩn cho rằng: “Hiện tượng Balzac trở nên phức tạp, có góc cạnh cũng vì có sự có mặt của các yếu tố kỳ ảo trong nhiều tác phẩm của ông” [2, tr.29]. Thật vậy, nhắc tới giá trị của bộ *Tấn trò đời*, không thể không kể đến vai trò của yếu tố kỳ ảo. Chính Balzac cũng từng kêu gọi: “Trao

¹ Trường Đại học Sư phạm Hà Nội 2

cho nhà văn tất cả mọi hình thức của sáng tạo! Trao cho họ tên nỏ của sự mĩa mai, trao cho họ những lời ngọt ngào, âu yếm, mềm mại như những bông tuyết rơi phủ quả đồi. Trao cho họ các nhân vật của sân khấu; trao cho họ đôi cánh huyền thoại khổng lồ và hoang tưởng; trao cho họ mọi loài hoa và cả những cành gai nữa” [2, tr. 10]. Câu nói trên bày tỏ một khát vọng thiết tha về sự phản ánh hiện thực, một hiện thực được chấp cánh bằng hư cấu, tưởng tượng, được tạo ra từ các yếu tố phi hiện thực. Vì vậy, cái kỳ ảo trong *Tấn trò đời* đã góp phần làm nên giá trị tổng thể cho pho “Nghìn lẻ một đêm của phương Tây” này. Tuy nhiên, cái kỳ ảo trong những sáng tác của Balzac không hề đơn thuần, dễ nhìn thấy ngay mà nó tiềm ẩn nhiều vấn đề phức tạp, đòi hỏi người đọc và các nhà nghiên cứu cần có cái nhìn đa chiều, sâu sắc mới có thể nhận ra, nắm bắt và lý giải.

Nghiên cứu về cái kỳ ảo trong *Tấn trò đời* của Balzac, người ta sẽ thường chú ý tới những tác phẩm nổi trội thể hiện yếu tố này như *Thuốc trường sinh*, *Miếng da lừa*, *Séraphita*, *Melmoth quy thiện*, *Jesus = Christ ở Flandre*... Tuy nhiên, sự xa lạ, huyền bí gây tò mò, thậm chí có chút hoang mang, sợ hãi toát ra từ các nhân vật, không gian, thời gian... còn được tìm thấy trong nhiều sáng tác khác của Balzac, trong đó có thể kể đến truyện ngắn *Sarrasine*. Tác phẩm vốn không được nhắc đến trong vai trò là một tác phẩm kỳ ảo, nhưng với quan niệm rộng mở về cái kỳ ảo cùng việc đi sâu nghiên cứu, rõ ràng, yếu tố kỳ ảo đã xuất hiện và trở thành một phương tiện nghệ thuật quan trọng, tạo nên sức hút không thể thiếu cho câu chuyện. Cái kỳ ảo trong *Sarrasine* được biểu hiện đa dạng qua các nhân vật, không gian, thời gian, motif, kết cấu truyện. Tuy nhiên, trong phạm vi của bài viết, chúng tôi chỉ lựa chọn nhân vật kỳ ảo Zambinella làm đối tượng nghiên cứu chính.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

Cái kỳ ảo trong văn học biểu hiện dưới nhiều dạng thức khác nhau. Từ cách quan niệm về cái kỳ ảo, Lê Nguyên Cẩn đã phân chia kỳ ảo trong tác phẩm của Balzac làm hai dạng thức: dạng xâm lấn của cái siêu nhiên vào cuộc sống đời thường và dạng tác giả tin khi sử dụng cái kỳ ảo. Ở dạng thức thứ nhất, có thể hiểu đơn giản là cái kỳ ảo được hiện diện thông qua các yếu tố siêu nhiên, thần kỳ, biến hóa, vốn không tồn tại trong đời sống thực như *Miếng da lừa* huyền bí, như lọ *Thuốc trường sinh* màu nhiệm bôi đến đâu sống lại đến đó, như sự hiển thánh của đức chúa *Jésus-Christ ở Flandre* để cứu vớt con người có đức tin trong thời điểm hoạn nạn... Còn ở dạng thức thứ hai, cái kỳ ảo được hiện diện trong chính cuộc sống đời thường nhưng lại khoác trên mình màu sắc huyền bí, xa lạ, khác thường, khó hiểu, khó nắm bắt mà lý trí bình thường của con người chưa khám phá hết hoặc chưa khám phá được. Dạng thức kỳ ảo thứ hai này xuất hiện trong nhiều tác phẩm của Balzac như *Séraphita*, *Kiệt tác chưa được biết đến*, *Gambara*, *Người bị trung*

tập..., ở nhiều khía cạnh khác nhau, trong đó, khía cạnh nhân vật là được biểu hiện rõ ràng nhất.

Đọc *Sarrasine*, chúng tôi nhận thấy tác phẩm hầu như không có sự gia nhập của các yếu tố siêu nhiên, thần thánh, biến hóa. Đó có lẽ cũng là một trong những nguyên nhân khiến cho truyện ngắn không dễ được nhìn nhận như một tác phẩm kỳ ảo. Tuy nhiên, xét ở dạng thức thứ hai của cái kỳ ảo như trên đã phân tích thì *Sarrasine* xứng đáng được đứng trong danh sách là một trong những câu chuyện kỳ ảo đặc sắc về cách xây dựng nhân vật kỳ ảo, không gian, thời gian kỳ ảo, motif kỳ ảo. Và hẳn nhiên, nhân vật Zambinella chính là nhân vật kỳ ảo tiêu biểu nhất, một nhân vật xuất hiện xuyên suốt từ đầu đến cuối tác phẩm nhưng lại gây nên biết bao hoài nghi, võ đoán rồi cuối cùng là bất ngờ, thậm chí là chua xót. Tất cả đều bắt nguồn từ tính chất kỳ ảo được biểu hiện từ cả bên ngoài đến bên trong nhân vật. Ở đây, chúng tôi phân tích cái kỳ ảo của nhân vật Zambinella từ việc vận dụng dạng thức kỳ ảo thứ hai, thông qua những khía cạnh chính: Zambinella với xuất trình bí ẩn, Zambinella với vẻ đẹp và tài năng vượt thoát sự bình thường và cuối cùng là Zambinella với motif kỳ ảo.

2.1. Zambinella với xuất trình bí ẩn

Trong *Tấn trò đời*, không hiếm nhân vật kỳ ảo của Balzac có xuất trình (xuất hiện và trình diện) bí ẩn, gọi tò mò không chỉ cho các nhân vật khác trong truyện, mà cho cả độc giả. Raphael trong *Miếng da lừa* là nhân vật mà phải sau 42 trang đầu, người đọc mới biết tên. Trước đó, mọi hành động của nhân vật đều được kể và tả rõ ràng, duy chỉ có việc người ta không biết đó là ai. Cho mãi đến khi hoàn tất bản giao kèo với quỷ sứ bằng việc có được Miếng da lừa, chúng ta mới biết một bên ký giao kèo chính là Raphael. Tương tự như vậy, trong *Những người bị đầy ải* hay *Jésus – Chirist ở Flandre*, những con người lạ mặt với những khả năng phi thường như Dante Alighieri hay Đức chúa Jésus, cũng xuất hiện ở phần đầu các câu chuyện, với những năng lực siêu nhiên, kỳ bí, gọi lên bao nhiêu bản khoán, thắc mắc cho độc giả, nhưng mãi về sau người ta mới biết đến tên của họ. Bên cạnh đó, trong nhiều câu chuyện kỳ ảo khác, mặc dù ngay từ đầu, tác giả đã cho chúng ta biết tên nhân vật, nhưng sự dẫn dắt nhân vật càng về sau càng đem đến những mơ hồ bởi tính không hoàn chỉnh, đẩy nhân vật vào chiều sâu huyền hoặc, từ bình thường đến siêu nhiên, từ hành động thực tế đến biểu hiện trạng thái khó nắm bắt, cụ thể là trong các tác phẩm như *Melmoth quy thiện*, *Louis Lambert*, *Kiệt tác không người biết...*

Trong truyện ngắn *Sarrasine*, sự bí ẩn về cái tên, nguồn gốc xuất thân, những câu chuyện mập mờ xung quanh nhân vật không chỉ là các vấn đề mà người đọc quan tâm, mà còn là vấn đề gây nên nhiều bàn luận, tranh cãi cho những nhân vật khác trong truyện.

Sự tò mò về nguồn gốc, thân thế cùng biết bao vấn đề xung quanh gia đình ngài bá tước De Lanty đã được đặt ra ngay từ những trang đầu câu chuyện. Đây chính là một trong những biểu hiện đầu tiên làm nên kiểu nhân vật kỳ ảo trong sáng tác của Balzac, lôi cuốn người đọc vào mạch kể xuyên suốt toàn câu chuyện, để giải mã cho bằng được những kỳ lạ xoay quanh nhân vật. Tuy nhiên, chưa hết băn khoăn vì những câu hỏi đầy bí ẩn về gia đình này, “những người hay nhòm ngó, cái bọn cứ nhăm nhe”, soi mói đồng thời cũng là những quan khách có mặt ở buổi dạ tiệc lại bị thu hút bởi sự xuất hiện của một nhân vật lạ lùng, thường “thấp thoáng giữa những buổi lễ lạc, hòa nhạc, dạ hội, tiệc tùng do nữ bá tước tổ chức” [1, tr.193]. Đó là một người đàn ông, cụ thể hơn nữa là một “ông già”, nhưng ở ông ta toát ra biết bao nghi hoặc. Sự có mặt của ông ta dường như tạo nên một nỗi bất an vô hình, khiến cho một người đàn bà đột nhiên “thấy lạnh” và ngay lập tức lại “thấy ấm” khi người lạ mặt đó đi khỏi.

Sự bí ẩn ở người đàn ông kia càng lúc càng tăng thêm phần ma quái dưới những ý tưởng, lời lẽ phóng đại của những con người thuộc giới thượng lưu kia. Nếu cứ theo những gì họ nói thì “tuy không hẳn là một con ma cà rồng, một con tinh hút máu, một con người già, một kiểu Faust hoặc Robin des Bois, ông vẫn thuộc tất cả những giống loài mang dạng người kia” [1, tr.195]. Thậm chí, họ còn thêm thắt nên một câu chuyện bịa đặt nghe thật xuôi tai và rồi kết luận “ông già bé nhỏ ấy là *một cái đầu của thành Genève*” [1, tr.195].

Mặc dù, theo như lời người kể chuyện, tất cả chỉ là những phỏng đoán của những kẻ ưa phóng đại, nhưng rõ ràng sự xuất hiện kỳ lạ cùng thái độ của những người xung quanh đã góp phần khiến cho “ông già” có gì đó thật kỳ bí. Không chỉ vậy, sự có mặt của ông đã “gây náo động cho gia đình”, hơn thế nữa, nó trở thành một “sự cố trọng đại”. Mọi động tác dù là đơn giản nhất như bước đi, đứng lên, ngồi xuống của ông lão đều trở thành tâm điểm chú ý, nhất là với ba mẹ con phu nhân De Lanty cùng một người đầy tớ già. Hẳn là ông ta phải có một vị trí, vai trò gì ghê gớm lắm trong dinh thự này: “Hình như đó là một con người có phép lạ quyết định hạnh phúc, cuộc sống hoặc của cải của mọi người” [1, tr.197]. Và ngay lập tức, người đàn ông đó được gọi là “vị thần” nhưng không đường bệ, oai nghiêm mà lại xuất hiện “dường như lén lút”, ngoài mong đợi của mọi người; một “bà tiên” nhưng không đến để ban phát những điều tốt lành mà lại “hạ xuống gây lộn xộn cho những buổi lễ long trọng” [1, tr.197]. Chung quy lại, luôn luôn có những liên tưởng không mấy đẹp đẽ về sự có mặt của “ông già”, và biết bao nghi vấn được đặt ra mà không hề có lời giải đáp.

Đáng chú ý hơn nữa là thái độ của ba mẹ con phu nhân De Lanty với ông lão. Người ta không hiểu thái độ săn sóc của gia đình nữ bá tước dành cho “con người lạ lẫm” kia xuất phát từ sự sợ sệt hay âu yếm. Marianina dù có thơ ngây và say mê điệu nhảy đến

mấy, thỉnh thoảng vẫn “ném một cái nhìn khiếp sợ” về phía lão già. Hoặc là Filippo sẵn sàng “lao nhanh tới chỗ ông ta” để “âu yếm và chăm nom” như thể sợ “một thoáng hơi thở có thể làm vỡ mất cái sinh linh kỳ dị nọ”. Ngay cả nữ bá tước tưởng như là chủ nhân của cái dinh thự giàu sang kia cũng phải “lộ rõ vẻ khúm núm cũng như vẻ âu yếm, vừa phục tùng vừa độc đoán” [1, tr.199] khi muốn thuyết phục ông ta rời đi. Nhưng dù là sợ sệt hay âu yếm, thì trong cái gia đình đó, chỉ có ba mẹ con nữ bá tước cùng một người hầu già mới có thể có được cái “đặc quyền” săn sóc và khiến ông già đó nghe theo, còn bá tước De Lanty lại dường như không thể làm được điều đó. Bí ẩn chồng lớp bí ẩn, hoài nghi chồng lớp hoài nghi. Tấm màn kỳ ảo vô hình đã bao trùm lên cả gia đình nhà De Lanty, phủ lên từng thành viên trong gia đình đó, đậm đặc nhất là ở nhân vật lão già mà không ai biết đó là ai, ngay đến một cái tên cũng không biết. Đó là một tên lưu manh, một gã sát nhân hay một tay võ nọ? Tất cả đều chỉ là những lời phỏng đoán, càng góp phần tô đậm thêm sự kỳ bí ở con người này.

Người đọc càng tò mò về gia thế cũng như sự bí ẩn của các thành viên trong gia đình nhà De Lanty bao nhiêu thì Balzac lại dường như càng bình tĩnh trong cuộc chơi ú tim với độc giả bấy nhiêu. Nhà văn dùng nhiều trang đầu tiên để giới thiệu và khơi gợi ngày càng nhiều liên tưởng và phỏng đoán của các nhân vật khác cùng người đọc về sự kỳ lạ của gia đình De Lanty mà không hề đưa ra một câu trả lời rõ ràng, đáng tin cậy nào. Thay vào đó, qua lời kể của nhân vật xưng “tôi”, tác giả đã dẫn chúng ta đến một câu chuyện dường như hoàn toàn khác biệt, diễn ra trong quá khứ, tách biệt hẳn với thực tại đang đầy rẫy những hoài nghi này, với những cái tên khác, với những địa điểm khác, từ Paris của Pháp đến thành phố Rome của Ý. Một kiểu kết cấu truyện lồng trong truyện vốn không phải là mới lạ trong văn học. Tuy nhiên, bằng cách này, nhà văn đã khéo léo hé mở dần dần những hoài nghi của người đọc về những nhân vật kỳ ảo xuất hiện ở đầu truyện.

Trong câu chuyện của nhân vật xưng “tôi”, hoàn toàn không còn ai thấy bóng dáng của ông già “gầy gò, tay chân mảnh khảnh” cùng “cặp giò trơ xương” nữa. Thay vào đó là câu chuyện về chàng nghệ sĩ điêu khắc tài ba Sarrasine và cô đào Zambinella cùng một tình yêu đậm bi kịch. Nếu như Sarrasine – một trong những nhân vật chính trong truyện có một xuất trình khá tường minh về tên tuổi, thân thế, tính cách, tài năng, các chặng đường cuộc sống thì ở “cô đào” Zambinella lại hàm chứa một ẩn số. Mặc dù giới thượng lưu thành Rome chẳng ai là không biết đến tên của ả, nhưng lại chẳng ai nói cho Sarrasine biết về thân thế, đời tư của người đàn bà đẹp đến độ tuyệt mỹ ấy. Vẻ đẹp và tài năng của Zambinella trong con mắt của chàng nghệ sĩ trẻ hoàn hảo tới mức khó tin (điều này sẽ được chúng tôi phân tích rõ hơn ở phần sau), càng gợi nên sự tò mò về xuất trình của ả không chỉ với Sarrasine mà với cả người đọc. Và sự thật về con người Zambinella chỉ dần dần được hé lộ tỉ lệ thuận với sự si mê ngày càng tới mức cuồng điên của Sarrasine. Bất

chấp mọi ánh nhìn giễu cợt, mọi tiếng cười mỉa mai của những kẻ xung quanh, chàng nghệ sĩ vẫn lao vào tình yêu với cô đào hát mà chẳng thể ngờ được sự thật vượt ngưỡng chịu đựng đang chờ sẵn chàng và thậm chí giết chết chàng. Sự thật Zambinella không phải là một người đàn bà hoàn hảo như chàng vẫn thấy, tòi tệ hơn, đó đích thực là một “thằng nồm” theo cách gọi của ông hoàng Chigi về Zambinella. Trong tác phẩm, mặc dù chữ “thiên hoạn” bị né tránh như một điều cấm kỵ (Roland Barthes đã chỉ ra ba lần chữ đó sắp vọt ra từ miệng các nhân vật nhưng rốt cuộc cả ba lần đều bị bỏ lửng), song tới cuối truyện, người đọc đều hiểu Zambinella là ai. Nhân vật này trong câu chuyện của người kể chuyện xưng “tôi” có mối liên hệ gì với “ông già” bí ẩn nhà nữ bá tước De Lanty? Thực chất họ chính là một. Nếu như thời trẻ, Zambinella từng là một ả đào hát đẹp tuyệt vời với hào quang sân khấu rực rỡ thì cuối đời, hắn đã trở về đúng với con người thực của mình là một “ông già” không con, sống cùng cháu của mình với một khối tài sản lớn. Dù là vậy, nhưng rõ ràng đó là một kẻ cô đơn, thậm chí cô độc trong chính gia đình và kỳ dị đầy bí ẩn trong con mắt của những người khác. Nhà văn Balzac đã thật tài tình khi vẫn giữ được cho nhân vật của mình một xuất trình bí ẩn tới tận cuối truyện, vẫn giấu đó để dẫn dụ người đọc không thể không bám theo từng trang viết nhằm truy tìm cho bằng được “ông già” đó là ai, Zambinella thực sự là ai. Đó cũng chính là cái hay trong cách xây dựng nhân vật kỳ ảo của Balzac: kỳ ảo bằng cách mờ hóa nhân vật mà không cần đến bất kỳ sự tác động của yếu tố siêu nhiên, thần thánh nào.

2.2. Zambinella với vẻ đẹp và tài năng vượt thoát sự bình thường

Trong *Sarrasine*, khi xây dựng hệ thống nhân vật, Balzac dường như rất chú trọng vào việc miêu tả vẻ đẹp ngoại hình và tài năng bên trong của họ. Tuy nhiên, hầu hết những vẻ đẹp và tài năng ấy, thông qua lời kể của nhân vật người kể chuyện xưng “tôi”, đều trở nên thật hoàn mỹ, vượt thoát những vẻ đẹp và tài năng bình thường vốn có. Điều này hẳn không phải là ngẫu nhiên, bởi lẽ nó mang dụng ý nghệ thuật của chính tác giả, nhất là khi nó trở thành một trong những cách dẫn dắt tự nhiên nhất cái kỳ ảo vào trong nhân vật của nhà văn Balzac.

Không riêng gì cô đào Zambinella, nhiều nhân vật khác trong *Sarrasine* đều xuất hiện trước mắt người đọc bởi vẻ đẹp ngoại hình và tài năng hiếm có. Đầu tiên phải kể đến là Marrianina – cô con gái mới mười sáu tuổi của gia đình bá tước De Lanty. Ở nàng toát lên vẻ đẹp thể hiện những “quan niệm huyền ảo của thi sĩ phương Đông”. Nàng là “điển hình cho chất thơ bí ẩn”, “dịu dàng và khiêm tốn, có học vấn và trí tuệ, không ai có thể làm lu mờ Marrianina” [1, tr.189]. Đến khi miêu tả nữ bá tước De Lanty – mẹ của Marrianina, vẻ đẹp của bà hiện lên dường như không gì có thể hoàn hảo hơn: “Gương mặt họ là tâm hồn say đắm, đang tỏa sáng... Một nét chau mày, một thoáng đưa đẩy con mắt, khóe môi chum lại đủ làm khiếp đảm những kẻ mà cuộc đời và hạnh phúc đều phụ

thuộc vào họ...” [1, tr.191]. Về đẹp tuyệt mỹ ấy còn dành cho Filippo – em trai của Marianina: “Nếu Filippo được giữ lại trong tim các thiếu nữ như một mẫu người, thì chàng cũng in trong ký ức của mỗi bà mẹ như một đám sáng giá nhất của nước Pháp” [1,191]. Và khi nói đến tài năng, chúng ta cũng không thể không nhắc đến Sarrasine, một con người khác thường ngay từ khi còn là một cậu bé đến khi trở thành một nghệ sĩ với tài năng điêu khắc phi thường như đủ để làm lu mờ mọi tài năng.

Tuy nhiên, phải đến Zambinella trong vai trò là một cô đào hát, ta mới thấy được sự hoàn thiện, hoàn mỹ về hình thể và giọng hát mà tạo hóa đã ban tặng cho nàng. Dưới con mắt của chàng nghệ sĩ điêu khắc bậc thầy Sarrasine, đồng thời cũng là một gã si tình đến độ mê muội, cuồng điên, về đẹp của đào Zambinella hiện lên như đủ để làm lu mờ, vượt qua giới hạn của mọi vẻ đẹp khác trên đời. Về đẹp đó là sự thiên vị của tạo hóa dành cho nàng: “Đào Zambinella đã phô ra toàn vẹn mọi kích thước tuyệt diệu, bẩm sinh của đàn bà vốn hằng được khao khát cuồng nhiệt, thật sống động, tinh tế”; “một cái miệng biểu cảm, cặp mắt đa tình, làn da trắng nõn nà;... cánh tay áp vào thân hình thật duyên dáng chẳng ai bì, cái cổ tròn trịa tuyệt mỹ, đường mày, sống mũi thật hài hòa, rồi gương mặt trái xoan hoàn hảo, nét thuần khiết của đường viền sinh động nơi khuôn mặt” [1, tr.225]. Quả là cái đẹp hoàn hảo khó ai sánh nổi. Cái đẹp ấy đã vượt thoát khỏi vẻ đẹp của một người đàn bà: “Đó còn hơn một người đàn bà, đó là một kiệt tác!” [1, tr.225]. Có lẽ chỉ cần một từ “kiệt tác” thôi đã đủ nói lên về đẹp mà dù có được diễn tả bằng hàng nghìn trang giấy, bằng đủ mọi lời lẽ trên đời cũng không đủ để nói hết được về đẹp có một không hai của nàng Zambinella. Sự xuất hiện của nàng đã khiến cho Sarrasine, một thiên tài về điêu khắc, một nghệ sĩ trước đó “không có người tình nào ngoài điêu khắc” và luôn đánh giá cái đẹp một cách “vừa nghiêm khắc vừa cuồng nhiệt nhất” bị mê đắm, cuồng si, ngây ngất. Với Sarrasine, mọi thứ từ vinh quang, thông tuệ, tương lai, sinh tồn, phần thưởng, tất cả đều sụp đổ, không còn giá trị khi bắt đầu có sự tồn tại hình ảnh Zambinella trong khối óc, trái tim, cuộc sống của chàng.

Về đẹp của Zambinella là một vẻ đẹp lý tưởng, đến Sarrasine cũng không thể tin nổi rằng chàng có thể tìm thấy được những nét hoàn mỹ đó ở Zambinella. Trước đây, muốn sáng tạo nên một tác phẩm nghệ thuật hoàn hảo về người phụ nữ, chàng buộc phải “lấy ở một người mẫu những đường cong của một bộ giò hoàn mỹ; lấy ở người này đường viền bộ ngực; ở một người khác đôi vai trắng nõn, sau rốt là lấy cái cổ của một thiếu nữ, rồi bàn tay của người đàn bà nọ, và đầu gối nhẵn của đứa trẻ kia” [1, tr.225]. Nhưng giờ đây, chỉ một Zambinella cũng đủ để hội tụ tất thảy, thậm chí vượt lên tất thảy.

Zambinella không chỉ hoàn hảo về vẻ đẹp ngoại hình. Ở nàng, tài năng ca hát còn đạt đến trình độ trở thành một thứ sức mạnh vô hình: “Khi đào Zambinella hát, thật là một sự cuồng nhiệt. Chàng nghệ sĩ cảm thấy lạnh, rồi đột nhiên chàng cảm thấy một lò lửa rạo

rực trong đáy sâu thâm kín của con người, cái mà chúng ta gọi là trái tim” [1, tr.225]. Giọng hát của đào Zambinella vô cùng điêu luyện, tươi trẻ và ngân vang lãnh lút khiến cho người ta như có thể nhìn thấy được, uốn lượn, “cuộn vào rồi trải ra, lan tỏa rồi tàn mát”. Không chỉ vậy, giọng hát của nàng còn có khả năng tạo ra khoái lạc: “giọng hát ấy thốc vào hồn chàng mạnh mẽ tới mức có nhiều lúc chàng vô tình kêu lên những tiếng chỉ buột ra khi những đam mê của con người khiến họ run bật lên vì khoái cảm hiếm có” [1, tr.227]. Và nếu như người ta đến rạp nghe hát để được giải trí, thư thái, thì chàng thanh niên Sarrasine chẳng mấy chốc phải ra về chỉ vì giọng hát Zambinella có một sức mạnh mê hoặc ghê gớm, thậm chí điều khiển trí óc, bộ não, khiến chàng trở nên “kiệt sức”: “Đôi chân run rẩy gần như chẳng đỡ nổi mình chàng. Chàng kiệt sức, yếu đuối như một kẻ dễ bị kích động đang lên cơn tức giận khủng khiếp... Chàng cảm thấy mình trống rỗng, bất hoại giống như kiều người bị bệnh nặng vừa hồi phục đang khốn khổ vì mất hết sức lực” [1, tr.227]. Rõ ràng, cũng giống như vẻ đẹp ngoại hình, tài năng ca hát tạo nên một thứ sức mạnh phi thường, biến cái vô hình (giọng hát) trở nên hữu hình của Zambinella thực sự khiến cho người đọc cũng phải kinh ngạc xen lẫn hoài nghi, tò mò. Hẳn là có trên đời một tuyệt sắc giai nhân với trình độ ca hát điêu luyện, thượng thừa tới vậy? Không thể phủ nhận ở Zambinella bao trùm một vẻ đẹp và tài năng đầy kỳ ảo, khác thường, vẻ đẹp hiện hữu khó tin bởi sự tuyệt mỹ đến tuyệt đối.

Cũng đều là những nhân vật có vẻ đẹp và tài năng hơn người, nhưng vì sao chỉ đến khi miêu tả vẻ đẹp và tài năng của Zambinella, người đọc mới có được những dấu ấn thực sự đậm nét? Phải chăng là bởi ở con người đó hội tụ đầy đủ sự thấp toàn, thấp mỹ cả về vẻ đẹp hình thể bên ngoài lẫn tài năng bên trong không gì sánh được? Phải chăng việc xây dựng một hình tượng nhân vật hoàn hảo đến tuyệt đối như Zambinella chính là cách để Balzac bày tỏ khát vọng về sự hoàn mỹ của phái đẹp trong tương lai? Sẽ khó có thể tìm ra câu trả lời thỏa mãn nếu như chúng ta không biết sự thật về con người Zambinella, về một hiện tượng, một loại người bất thường trong xã hội. Tất cả vẻ đẹp và tài năng kia đều là giả dối. Sẽ chẳng thể nào có một cái đẹp tự nhiên tuyệt đối đến vậy nếu như không có sự gia công của bàn tay nhân tạo. Zambinella thực chất là một gã đồng cô, bị hoạn để có được giọng hát ngọt ngào và một thân hình mỹ miều, mềm mại như phụ nữ. Tuy nhiên, dưới dụng ý nghệ thuật của Balzac, chính “cái kỳ ảo đã thực hiện chức năng lạ hóa nhằm làm nổi bật ý đồ triết lý của tác giả, khoảng nhìn thẩm định được tạo ra và hiệu quả gián cách nghệ thuật xuất hiện. Khả năng lạ hóa góp phần làm biến dạng diện mạo nhân vật, cho nó một sắc thái mới” [2, tr.157]. Thì ra, việc tạo nên một nhân vật hoàn hảo trên mọi phương diện như Zambinella chính là cách nhà văn thực hiện nghệ thuật gián cách nhân vật. Tất nhiên, nói đến phương pháp lạ hóa (gián cách) trong nghệ thuật, chúng ta không thể không kể đến công lao của nhà viết kịch hiện đại Bertolt Brecht. Nhờ Bertolt Brecht

mà yếu tố gián cách nghệ thuật đã được phát triển thành một phương pháp sáng tạo. Tuy nhiên, không thể phủ nhận rằng phương pháp này đã được Balzac sử dụng rất thành công trước đó trong những sáng tác của mình, mang màu sắc kỳ ảo, tiêu biểu ở trong chính nhân vật Zambinella của *Sarrasine*. Cái kỳ ảo được hiện diện chính ở sự gián cách, xa lạ hóa về vẻ đẹp và tài năng phi thường của Zambinella so với mọi cái đẹp tự nhiên khác. Balzac đã biến sự vật quen thuộc, thông thường thành xa lạ kỳ quái để người ta hiểu rõ sự việc ấy hơn. Và bởi vậy, không tự dưng Zambinella lại trở nên kỳ ảo. Cái kỳ ảo của nhân vật được thể hiện qua hiệu quả gián cách như chúng tôi đã nói chính là cách mà Balzac gián tiếp muốn phơi bày cái bản chất thật của một xã hội giả dối với một kiểu người bất bình thường: kiểu người nam không ra nam, nữ không ra nữ. Người ta chỉ có thể tìm thấy được sự hoàn mỹ trong cái giả dối ở thành Rome nước Ý lúc bấy giờ. Nhưng sâu xa hơn, nó còn ẩn chứa một nỗi xót xa, tiếc nuối cho một vẻ đẹp, tài năng, đức hạnh tuyệt mỹ nhưng nửa vời, chỉ giống như một thứ trò chơi, sẽ nhanh chóng bị vùi dập, thậm chí bị khinh khi trong xã hội ấy. Hình ảnh “cặp giò trơ xương” của “ông già” bí ẩn Zambinella chính là biểu tượng cho kết cục đáng buồn đó.

2.3. Zambinella với motif kỳ ảo

Trong cuốn *Cái kì ảo trong tác phẩm của Balzac*, Lê Nguyên Cẩn đã thống kê được nhiều motif kỳ ảo, trong đó có bốn motif nổi bật: motif bán linh hồn cho quỷ sứ, motif Don Juan, motif phân thân và dạng thức Louis Lambert, motif androgyne và dạng thức Seraphita. Soi chiếu các motif trên vào truyện ngắn *Sarrasine*, chúng tôi nhận thấy tác phẩm xuất hiện hai motif, gắn liền với nhân vật Zambinella, góp phần bổ trợ, làm gia tăng yếu tố kỳ ảo, bí ẩn ở nhân vật này. Đó là motif bán linh hồn cho quỷ sứ và motif phân thân và dạng thức Louis Lambert.

2.3.1. Motif “bán linh hồn cho quỷ sứ”

Trong *Sarrasine*, motif bán linh hồn cho quỷ sứ xuất hiện không thực sự rõ ràng như trong các tác phẩm *Thuốc trường sinh*, *Miếng da lừa* hay một số tác phẩm khác thuộc *Tấn trò đời*. Mặc dù như vậy, nhưng khi đi sâu nghiên cứu và phân tích nhân vật Zambinella, chúng tôi dần nhận thấy sự hiện diện của motif này. Ở *Sarrasine*, nhân vật Zambinella không hề có một bản giao kèo với quỷ sứ, không có một sự thỏa thuận nào với các thế lực thần bí để đổi lấy tình yêu, danh vọng và tiền tài, nhưng chúng ta có thể nhận thấy ở Zambinella có một sự thỏa thuận ngầm, một sự đổi chác để có được giọng hát và ánh hào quang trên sân khấu. Zambinella vốn dĩ là một chàng thanh niên, nhưng vì quan niệm của người Ý thời đó là đàn bà không được lên sân khấu thành Rome nên chàng trai này đã bị hoạn để có được giọng hát thánh thót như phụ nữ và có thân hình mềm mại mà tất cả phụ nữ khi nhìn đều phải ngưỡng mộ, coi đó là kiệt tác của tạo hóa. Một điều đặc biệt ở Zambinella, là trong nhân vật này, Balzac không để cho “cô đào” của

mình có sự đấu tranh nội tâm, sự dằn vặt về tinh thần bởi những thay đổi. Do vậy, chúng ta có thể chấp nhận cách hiểu về sự thỏa thuận của nhân vật, sự bằng lòng đánh đổi, hi sinh. Dường như nhân vật chấp nhận và bằng lòng với sự đổi chác đó.

Trong tình yêu với Sarrasine, người ta nhận thấy cô đào hát này đến bên chàng nghệ sĩ điêu khắc chỉ như một trò mua vui cho đám quý tộc Ý lúc bấy giờ. Chính Zambinella cũng đã khẳng định điều đó khi thổ lộ với Sarrasine. Zambinella từ chối tình yêu với chàng điêu khắc, không vì lý do nào khác ngoài việc Zambinella sợ Sarrasine sẽ biết được sự thật về con người nàng. Zambinella dường như không có sự rung cảm với những si mê, cuồng nhiệt của chàng nghệ sĩ đa tài, không cảm nhận được tình yêu bất diệt mà Sarrasine dâng hiến cho nàng. Chứng kiến nỗi đau khổ tột cùng của Sarrasine và cái chết bi thảm của chàng, Zambinella chỉ rú lên một tiếng kinh hãi, và câu chuyện giữa họ cũng kết thúc tại đó.

Balzac không dùng một lời nào để miêu tả tâm trạng của nhân vật Zambinella khi phải chứng kiến cái chết của chàng trai đã từng si mê và hết lòng vì nàng. Câu chuyện tình yêu ngang trái, không thành giữa hai con người đó để lại cho người đọc nhiều sự ám ảnh và cả những băn khoăn, khó hiểu về nhân vật Zambinella. Tất cả những gì không được nói đến phía sau càng khiến cho nhân vật trở nên kỳ ảo. Dường như ở nhân vật này luôn có sự lưỡng tính, đó là phần thiên thần và phần ác quỷ, phần tối và phần sáng. Sau cùng, Zambinella trở về với chính con người thật của mình nhưng chỉ còn lại sự già nua và một cuộc sống trong cô độc. Cả gia đình nữ bá tước De Lanty mặc dù luôn chăm sóc, thậm chí tỏ rõ thái độ cung phụng, cung kính với ông ta, nhưng để nói tất cả những quan tâm đó đều xuất phát từ tình yêu thương thì vẫn còn là một băn khoăn bỏ ngõ. Bởi lẽ, những sợ hãi toát lên từ ánh nhìn, những khúm núm bật lên từ điệu bộ của họ dành cho Zambinella không giống như thái độ và hành động mà những người ruột thịt dành cho nhau. Hơn nữa, Zambinella cũng không phải là cha của nữ bá tước, chẳng là ông ngoại của những đứa cháu xinh gái, đẹp trai, ông ta chỉ là “cậu của mẹ Marianina”. Do vậy, bề ngoài thì tưởng như có người thân, con cháu sum vầy chăm sóc, nhưng thực chất ai cũng có thể nhận thấy sự cô độc của Zambinella, giống như ông lão đến từ một nơi hoàn toàn khác biệt với thế giới của họ. Mọi người nhìn ông bằng ánh nhìn của sự tò mò, vừa muốn khám phá lại vừa thấy sợ hãi; vừa muốn đến gần lại vừa muốn tránh xa. Phải chăng đó chính là hình phạt dành cho con người chấp nhận sự thỏa hiệp, chấp nhận con người không phải là mình trong quá khứ? Vì vậy, có rất nhiều ý kiến cho rằng có nên sắp xếp Zambinella vào trong tuyến motif nhân vật bán linh hồn cho quỷ sứ như Raphael trong *Miếng da lừa*, Don Juan trong *Thuốc trường sinh...* hay không?

2.3.2. Motif phân thân và dạng thức Louis Lambert

Motif thứ hai có thể nhận thấy trong *Sarrasine* là motif phân thân và dạng thức Louis Lambert. Thủ pháp phân thân thường gặp trong nghệ thuật được thể hiện dưới dạng thức của một nhân vật bị phân làm đôi, hai phần cơ thể tách thành hai nhân vật nói cùng một giọng (ví dụ về câu chuyện cái mũi biến thành một nhân vật và chạy trốn, còn người mất mũi đuổi theo – trong *Cái mũi* của Gogol). Tuy nhiên, ở Balzac, sự phân thân lại mang tính chất không hoàn toàn, kiểu lưỡng diện. Trong *Sarrasine*, sự phân thân được thể hiện ở tính lưỡng tính của nhân vật Zambinella. Trong khi ở thành Rome, ai ai cũng biết Zambinella thực chất chỉ là một gã trai bị hoạn để có được thân hình và giọng hát giống phụ nữ, thì duy nhất chỉ có chàng nghệ sĩ trẻ điêu khắc người Pháp Sarrasine là bị đánh lừa. Chàng đã sống trong sự cuồng si, đam mê và ảo vọng mãnh liệt của tình yêu. Tình yêu của chàng trở thành trò tiêu khiển, trở thành tiếng cười cho mọi người trong bữa tiệc đó.

Ở nhân vật Zambinella, cái kỳ ảo trong motif phân thân còn được thể hiện ở dạng thức Louis Lambert. Đây là dạng tiêu biểu với đặc điểm là phản ánh sự mâu thuẫn không thể dung hòa giữa hiện thực và lý tưởng, giữa tư chất nghệ sĩ và cuộc sống đời thường. Những nhân vật kỳ ảo ở dạng phân thân này thường được quy chiếu từ hai điểm nhìn khác nhau: một là của tác giả (hoặc người kể chuyện, nhân vật khác trong truyện) - bày tỏ sự thán phục, ngợi ca; hai là của những con người tầm thường, kém cỏi - tỏ ý coi thường. Kết cục của các nhân vật thuộc dạng phân thân này đều rất bi đát: bị chết hoặc bị điên, hoặc phải chịu một cuộc sống đáng buồn về sau. Kiểu phân thân này được thể hiện trong nhiều nhân vật của Balzac, nhưng đỉnh cao nhất phải nói đến là ở Louis Lambert. Do đó, Lê Nguyên Cẩn đã gọi chung là dạng thức Louis Lambert.

Trở lại với nhân vật Zambinella, dạng thức Louis Lambert cũng được thể hiện qua hai điểm nhìn. Điểm nhìn thứ nhất là điểm nhìn ngưỡng mộ, si mê của Sarrasine với vẻ đẹp và tài năng của Zambinella. Phải chăng ở đây cái siêu nhiên đã xâm lấn vào cái hiện thực khá mạnh mẽ? Là một nghệ sĩ, một nhà điêu khắc tài ba, Sarrasine có thể lí giải và phát hiện mọi cái đẹp, đặc biệt là cái đẹp tuyệt đối như Zambinella, nhưng chàng lại không nhận ra vẻ đẹp mang tính lưỡng tính của Zambinella. Chàng mê đắm trong vẻ đẹp đó và coi nó là kiệt tác, là hội tụ mọi vẻ đẹp của những người phụ nữ cộng lại. Điểm nhìn thứ hai là điểm nhìn của đức Hồng y giáo chủ, của tất cả những kẻ sống trong giới thượng lưu ở Rome biết rõ về con người của Zambinella. Đối với họ, Zambinella chỉ là một gã đồng cô, một “thằng nỡm” mua vui đáng bị coi thường, khinh rẻ chứ chẳng ai trân trọng hẳn giống như cái cách mà Sarrasine trân trọng. Kết cục, Zambinella tuy không bị chết hay bị điên, nhưng rõ ràng, “ông già” đó đã phải sống một cuộc sống cô độc, đáng buồn trong dinh thự giàu sang nhà De Lanty những ngày tháng cuối đời.

Trong *Tấn trò đời*, motif phân thân được thể hiện khá đa dạng ở các nhân vật. Có nhân vật thì đóng vai trò hai mặt (trong *Thuốc trường sinh*), có nhân vật thì phân thân theo dạng đóng kịch (trong *Melmothe quy thiện*), có nhân vật lại phân thân ở dạng *Louis Lambert* (dạng phân thân đậm màu sắc Balzac - như trong *Séraphita*, *Kiệt tác không người biết...*). Riêng ở nhân vật Zambinella, điểm thú vị trong cách thể hiện motif phân thân mà chúng tôi nhận thấy ở nhân vật này là sự hội tụ của các dạng phân thân trong cùng một con người. Zambinella vừa đóng vai trò hai mặt (lưỡng tính kiểu ái nam ái nữ), vừa đóng kịch (là con người thật với đức Hồng y giáo chủ và những kẻ biết rõ hắn là ai, nhưng lại đóng giả như một người đàn bà thực thụ trước mặt Sarrasine), lại vừa phân thân dưới dạng *Louis Lambert* như chúng tôi đã phân tích ở trên. Như vậy, motif phân thân ở Zambinella vừa giống lại vừa khác biệt (ở tính tổng hợp nhiều dạng phân thân) so với các kiểu nhân vật kỳ ảo trong những tác phẩm khác của Balzac. Chính điều này đã góp phần gia tăng tính chất không thực, hư ảo ở nhân vật, khiến người đọc bị thu hút hơn trong hành trình khai phá những bí ẩn phức tạp bên trong con người Zambinella.

Nhờ motif bán linh hồn cho quỷ sứ và motif phân thân, hình tượng nhân vật Zambinella lại càng trở nên kỳ ảo trong con mắt không chỉ các nhân vật trong truyện, mà với cả người đọc. Tổng hợp lại tất cả những yếu tố làm nên tính chất kỳ ảo trong nhân vật Zambinella như đã phân tích phía trên, chúng tôi còn nhận thấy một khả năng tuyệt vời của Balzac khi xây dựng kiểu nhân vật kỳ ảo trong sáng tác của mình – đó là khả năng dự báo. Chính P.Bertault đã từng cho rằng Balzac là “nhà phù thủy, nhà tiên tri, ông nhìn thấy, suy diễn và thông báo được quy luật các hiện tượng, quy luật của cái siêu tâm lý, các quy luật mà ông gọi chung là cái thần bí” [2, tr.37]. Thật vậy, nếu như *Kiệt tác không người biết* của Frenhofer trong con mắt những người khác chẳng có gì đáng giá, thì nó lại ẩn chứa một chức năng dự báo về một thứ nghệ thuật ẩn tượng trừu tượng trong tương lai, cụ thể là nghệ thuật này đã phát triển mạnh mẽ trong thời hiện đại, hậu hiện đại. Tương tự như vậy, nếu như trong thời đại của Balzac, việc viết về, bàn về một kiểu người lưỡng tính, bị thiên hoạn như Zambinella, cùng thứ tình yêu đồng tính vốn bị coi là ghê tởm, cấm đoán, thì xét ở chức năng dự báo, Balzac dường như đã đi trước một bước so với thời đại. Về sau này, trong thời kỳ hiện đại, các vấn đề liên quan tới chuyển giới, đồng tính không còn xa lạ trong nhân loại. Thậm chí ở một số nước, người ta còn chấp nhận hôn nhân đồng giới như một cách để người ta tôn trọng quyền tự do giới tính của con người, một cách để đấu tranh chống sự kỳ thị, đảm bảo sự bình đẳng của mỗi cá nhân. Do đó, hình tượng nhân vật kỳ ảo Zambinella không chỉ góp phần làm nên thành công cho tác phẩm, mà còn góp phần khẳng định tài năng nghệ thuật và tài năng dự báo bậc thầy của nhà văn H. Balzac.

3. KẾT LUẬN

P.G.Castex trong *Tuyển tập truyện kỳ ảo Pháp* do ông tuyển chọn, khi đưa tác phẩm *Nhà thờ* (1831) của Balzac vào, đã nhấn mạnh: đối với Balzac, “Cái kỳ ảo là một phương tiện để khám phá, giải thích quan điểm triết học của ông ta, ông ta giải đáp cho chính mình nỗi lo âu và cho cả mọi niềm khát khao của chính ông” [2, tr.17]. Trong sáng tác của Balzac, việc sử dụng các yếu tố kỳ ảo để tạo ra hiệu quả nghệ thuật vốn là đặc trưng thường thấy. Tuy nhiên, không sử dụng các yếu tố linh thần, ma quái mà vẫn tạo ra được sự kỳ ảo như Balzac đã làm thì là điều khó gặp trong thế kỷ XIX (mặc dù điều này lại gặp tương đối dễ dàng ở văn học thế kỷ XX với F.Kafka, Allan Edgar Poe, G.G.Márquez...). Do vậy, ông “vừa là một nhà kỳ ảo cổ điển, vừa là một nhà kỳ ảo hiện đại và nghiêng về phía thứ hai nhiều hơn” [2, tr.54].

Với Balzac, đối tượng kỳ ảo duy nhất mà ông hướng tới chính là con người, con người trong một xã hội tổng thể, thống nhất nhưng không đồng nhất. Theo Lê Nguyên Cẩn, để tái hiện một xã hội đầy bệnh hoạn, một xã hội hư hỏng và đồi trụy, Balzac đã sử dụng cái kỳ ảo ở nghĩa tường minh và hàm ẩn và soi rọi nó bằng ánh sáng của quyết định luận xã hội. Nhân vật Zambinella trong *Sarrasine* được nhà văn tạo ra từ sự ảo hóa từ rất nhiều phương diện: xuất trình bí ẩn, vẻ đẹp và tài năng bất bình thường, lưỡng tính, bán linh hồn cho quỷ. Và dư âm đọng lại sau câu chuyện về cuộc đời con người kỳ lạ ấy là vô vàn những thứ cảm xúc, suy tư đan chéo về một xã hội bệnh hoạn lố lăng, về một kiểu người mà dường như sự tồn tại của họ trong đời sống lúc bấy giờ như một trò đùa cho thiên hạ, trò đùa cho tình yêu, hôn nhân và hạnh phúc. Không phải ngẫu nhiên mà Balzac lại kết thúc truyện bằng hình ảnh: “Và nữ hầu tước chìm trong suy nghĩ” [1, tr.257]. Những suy tư, trăn trở đã đọng lại và thậm chí còn nhức nhối sau khi cả người đọc và người nghe trong câu chuyện tường tận về một con người từng sắm nhiều vai trong cuộc đời như Zambinella, để rồi cuối cùng chỉ còn lại hai chữ “ông già” trong cái nhìn soi mói của người đời. Zambinella chính là một nhân vật kỳ ảo được nhà văn Balzac xây dựng thành công, mang dụng ý nghệ thuật của chính tác giả, góp phần làm nên một truyện ngắn kỳ ảo mang đậm phong cách Balzac, đồng thời giúp tác phẩm càng xứng đáng với nhận định của Pierre Citron: “một trong những truyện ngắn kỳ lạ nhất của *Tấn trò đời*” [1, tr.180].

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. H. De Balzac (2001), *Tấn trò đời* (Tập 15), Lê Hồng Sâm dịch, Nxb Thế giới.
2. Lê Nguyên Cẩn (1999), *Cái kỳ ảo trong tác phẩm Balzac*, Nxb Giáo dục.
3. Hoàng Phê (chủ biên) (2003), *Từ điển tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng.

ZAMBINELLA – FANTASY CHARACTER IN SARRASINE BY HONORÉ DE BALZAC*Luong Thi Hong Gam*

Abstract: *Sarrasine is considered one of H. de Balzac's strangest short stories. The important factor that makes the strangeness must be mentioned is the fantasy, which is expressed in many ways, in which, Zambinella is considered a typical fantasy character. Aspects that highlight the magical nature of Zambinella include: mysterious presentation, beauty and talent that transcends mediocrity, and fantasy motifs associated with the character. The successful construction of the fantasy character Zambinella has played an important part in making the work attractive and successful.*

Keywords: *Zambinella, character, fantasy, Sarrasine, Honoré de Balzac.*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 10-7-2023; ngày phản biện đánh giá: 20-7-2023; ngày chấp nhận đăng: 08-8-2023)